

Bestuurlijke notitie ten behoeve van algemene beschouwingen

Inleiding

Vlak voor het zomerreces stelt u de kadernota 2025-2028 vast. Deze geeft richting aan de programmabegroting 2025-2028. We verstrekken u deze notitie om uw kaderstellende rol goed in te kunnen vullen in dit traject.

De kadernota (en waarschijnlijk ook de programmabegroting) wordt gemaakt in tijden van schaarste:

- De financiële middelen staan zwaar onder druk.
- De krapte op de arbeidsmarkt merken we dagelijks in de volle breedte van onze samenleving.
- Het capaciteit tekort in het energienetwerk is een rem op tal van ontwikkelingen.

Het bovenstaande heeft effect op het gesprek over de koers van onze gemeente. Ging het voorheen vaak over de verdeling van middelen, lijkt het nu meer te gaan over de verdeling van schaarste. En als bovenliggende vraag: welke rol – of hebben we geen rol - hebben wij als gemeente bij tal van maatschappelijke ontwikkelingen? Waar zijn we wel van en waar niet?

Als input voor dit gesprek geven wij u het volgende mee:

- De programma evaluatie over het jaar 2023. Hierin kijken we terug in hoeverre we onze doelstellingen hebben bereikt en wat we hiervoor hebben gedaan.
- Raadsinformatiebrief Financiële positie en effecten voor de kadernota 2025-2028.
- Deze notitie.

In deze notitie willen we u graag voor een aantal belangrijke thema's dilemma's c.q. bestuurlijke vragen voorleggen. Wij denken dat het goed is om bij de algemene beschouwingen hierover samen het gesprek te voeren. We horen tijdens dit gesprek graag welke inzichten u ons wilt meegeven.

Belangrijke thema's

▪ Financieel beleid

Via een raadsinformatiebrief (zie bijlage) hebben we u eerder geïnformeerd over de actuele financiële positie van de gemeente. Conclusie hieruit is we in de kadernota / begroting een structureel tekort richting 2027-2028 verwachten, wat op kan lopen tot € 7 – 8 miljoen per jaar. Stijgende zorgkosten (jeugdzorg/ Wmo), stijgende bouwkosten en rentekosten gekoppeld aan investeringsambities van circa € 300 miljoen, subsidies cultuur zorgen voor grote financiële druk. Dit betekent dat in principe nieuwe wensen binnen bestaande budgetten moeten worden gerealiseerd. Het financieel kader wordt nadrukkelijk beïnvloed door onzekerheden vanuit het Rijk. Komt er extra geld voor gemeenten om haar taken goed uit te kunnen voeren (WMO/ jeugdzorg, onderwijshuisvesting etc.)? Komt er compensatie voor het zogenaamde ravijnjaar?

Dilemma's/ vragen:

Om het financieel beheersbaar te houden kiest u als er als gemeenteraad voor om:

- Hoe wilt u omgaan met deze financieel onzekere tijden?
- Wilt u in 2024 al een bezuinigingsoperatie opstarten?

- Oss zit qua lastendruk ruim onder het landelijke gemiddelde (OZB tarief zit 6% onder landelijke gemiddelde. Op het landelijke gemiddelde betekent een jaarlijkse extra opbrengst van € 1,4 miljoen). Moet dit zo blijven?
- Zoekt u voor nu de oplossing in het prioriteren van bestaande ambities? Zo ja, welke ambities hebben voor u hoogste prioriteit en welke ambities/ grote investeringen kunnen wel gefaseerd worden?

▪ **Bestaanszekerheid**

Bestaanszekerheid verwijst naar de mate waarin inwoners verzekerd zijn van hun basisbehoefte (voedsel, onderdak, gezondheid(szorg) en inkomen, werk) zonder voortdurend in angst voor en onzekerheid over tekorten hierin te moeten leven. Een steeds grotere groep inwoners ervaart onzekerheid op het gebied van wonen, inkomen en werk en daarmee over hoe ze mee kunnen doen in onze samenleving. Mensen missen grip (Grip, WRR 2023).

Onzekerheid en angst geven stress en kunnen mensen ziek maken. Het leidt ook tot toenemende ontevredenheid en polarisatie in de samenleving. Democratisch besturen wordt er moeilijker door. De onzekerheid is het grootst voor mensen in kwetsbare situatie.

Dilemma's/ vragen:

- Waar zou de gemeente prioriteit aan moeten geven als het gaat om het vergroten van bestaanszekerheid? En van wat mag dat ten koste gaan?

▪ **Gezond leven**

Om de zorg toegankelijk, goed en betaalbaar te houden gaan steeds meer stemmen op om 'gezondheid' centraal te stellen, en niet 'zorg'. Dat leidt tot veel meer aandacht voor 'gezond leven'. De gezondheid van mensen is voor een deel het gevolg van eigen leefstijl en gedrag. Maar is ook voor een groot deel het gevolg van de situatie en omgeving waarin mensen leven. Deze leefomgeving heeft gevolgen voor hun gezondheid. Hierbij valt te denken aan zowel hun woonomstandigheden, maar ook de openbare ruimte en het aanbod van winkels en horecavoorzieningen. Meer groen en een andere inrichting van wijken en straten maken dat gezonde keuzes makkelijker kunnen worden en dat bewegen aantrekkelijker kan worden (RIVM). Een dilemma is dan ook hoe we omgaan met de eigen keuzevrijheid van mensen en de maatschappelijke gezondheidseffecten van deze keuzes.

Dilemma's/ vragen:

- Waar zou de gemeente prioriteit aan moeten geven als het gaat om het stimuleren van 'gezond leven'? En van wat mag dat ten koste gaan?

▪ **Kansengelijkheid**

De kans op een goed en gezond leven zou niet moeten afhangen van waar je woont, wat je verdient of waar je geboren bent. Echter dat is wel het geval, de minst welvarende inwoners leven 9 jaar korter dan de meest welvarende inwoners (CBS, 2022). Het concept van kansengelijkheid houdt in dat iedereen gelijke toegang moet hebben tot onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg, rechtssystemen en andere kansen die nodig zijn voor persoonlijke ontwikkeling en welzijn. Daar heb je als individu weinig invloed op, maar wij als samenleving des te meer.

Dilemma's/ vragen:

- Waar zou de gemeente prioriteit aan moeten geven als het gaat om het stimuleren van 'kansengelijkheid'? En van wat mag dat ten koste gaan?
- Waarom aan dit onderwerp of aan deze onderwerpen?

▪ Groter worden en nabij blijven

De komende jaren groeien we op verschillende manieren: we bouwen flink bij, ons inwoneraantal gaat naar de 100.000, we investeren fors, onze organisatie groeit in kwaliteit en kwantiteit, we komen in andere netwerken, zoals de B7 en Haagse ministeries. En we willen ook Oss blijven, gemeenschappen bouwen, inwoners, organisaties en ondernemers blijven kennen, de bedoeling en menselijke maat als 2 belangrijke uitgangspunten.

Dilemma's/ vragen:

- Welke waarden zijn voor de komende jaren van belang die in ons handelen en beleid tot uitvoering moeten komen?
- Kan het wel: die combinatie: groter worden en toch persoonlijk blijven?

▪ Ruimtelijke ontwikkelingen

De laatste maanden zien we dat tal van woningbouw projecten onder forse financiële druk komen te staan: een positieve grondexploitatie verandert in een negatieve. Dat betekent ook dat reserves nauwelijks of niet meer worden aangevuld, sterker, ze raken snel uitgeput. Dat vraagt keuzes van ons.

Daarnaast zien we een aantal ontwikkelingen, die soms op gespannen voet met elkaar staan:

- Focus op de woningnood. Duurzame verstedelijking wordt losgelaten en de nadruk komt op de bouw van betaalbare en toegankelijke woningen.
- Bouwen buiten de bebouwde kom (zoals destijds bij de Vinex aanpak) is in de huidige situatie kostbaar en complex, onder andere omdat er meer rekening gehouden moet worden met het nieuwe Deltaprogramma (tegen hoogwater). Er moet dus flink geld bij.
- Het Klimaatfonds wordt beëindigd en het vrijkomende geld wordt ter beschikking gesteld van woningbouw.
- Geld voor wegen gaat naar het ontsluiten van de nieuwbouwwijken.
- We hebben ruimte nodig voor wonen maar ook voor werken (bestaande werklocaties zitten vol)

Tegelijk speelt:

- Klimatrisico's bepalen steeds meer de waarde van bestaande en nieuwe woningen en daarmee van onze bestaansrisico's.
- Het versneld verduurzamen van de bestaande woningvoorraad zal vanwege een forse daling van de energielasten bijdragen aan meer bestaanszekerheid.
- Pas op de plaats ten aanzien van ingezet klimaatbeleid leidt tot grote schade en zeker voor de bestaanszekerheid van toekomstige generaties.
-

Dilemma's/ vragen:

- Hoe moeten wij omgaan met de woningbouw projecten die onder financiële druk komen te staan? Aan welke knoppen moeten wij draaien?
- Hoe kunnen we balans vinden tussen het wonen en werken van de toekomst?

▪ Een schoon en veilig Oss

Onze openbare ruimte wordt steeds multifunctioneler gebruikt. De samenleving groeit, wordt meer individualistischer en de verstedelijking neemt toe. De openbare ruimte die overblijft zullen we moeten delen. Voor mobiliteit, om te sporten, evenementen te houden, om te recreëren, voor kinderen om te kunnen spelen ect. Echter zien we dat de overlast toeneemt. De toename van verwarde personen, criminele activiteiten, daklozen, polarisatie en beïnvloedbare kwetsbare burgers maken dat de veiligheid in de openbare orde onder druk staat. Een goed georganiseerde handhavings- en toezichtfunctie kan een breed effect hebben om de openbare ruimte in te vullen passend bij de wensen van de samenleving en aansluitend bij ons beleid. Zowel inzet op preventie als repressie is nodig.

Dilemma's/ vragen:

- Herkent u het toenemen van de druk op de openbare ruimte en de toename van overlast in de openbare ruimte en heeft de gemeente en rol in het voorkomen daarvan?
- In het Veiligheidsdomein spelen naast de openbare ruimte tal van andere onderwerpen, zoals ondermijning of cyberveiligheid. Aan welke onderwerpen moet de gemeenten volgens u topprioriteit geven?

▪ **Digitalisering**

De digitale transitie voltrekt zich in een hoog tempo. Technologische, economische en maatschappelijke ontwikkelingen volgen elkaar snel op en geven samen vorm aan onze digitale toekomst. Het is daarom van groot belang dat de gemeente en samenleving zicht krijgen op mogelijke ontwikkelingen, zich op de toekomst voorbereiden en, waar nodig en mogelijk, ontwikkelingen ook bijsturen. Europa wil bedrijven en mensen mondiger maken in een duurzame en welvarende digitale toekomst waarin de mens centraal staat.

De digitale transitie maakt dat we in toenemende mate afhankelijk zijn / worden van technologische systemen en hun ontwikkelaars. Dit maakt de samenleving en de economie kwetsbaar in handelsconflicten, maar ook ten opzichte van cyberspionage, sabotage en terrorisme. Een kleine gebeurtenis, een hack of een programmeerfout, kan tenslotte enorme gevolgen hebben.

Dilemma's/ vragen:

- Onderschrijft de gemeenteraad dat digitalisering een maatschappelijke opgave is en op welke manier willen zij hier vorm aan geven?

▪ **Oss en - regionale - samenwerking**

Onze gemeente doet mee in veel netwerken, al dan niet juridisch verankerd. Van de belasting inning die BSOB voor ons uitvoert, meedoen in AgriFoodCapital en de netwerken van de B7, Brabantstad, G40, RNOB. Dat vraagt veel energie, schaken op grote en kleine borden, versnippering van aandacht. Dat kan ten koste gaan van onze effectiviteit: we doen overal een beetje en dat kan betekenen dat wezenlijke hoofdprijzen aan ons voorbij gaan.

Dilemma's/ vragen:

- We kiezen de komende jaren voor verstedelijking en daarom investeren we meer in de netwerken die ons behulpzaam zijn. Minder RNOB en meer G40 en B7. Hoe staat u hier tegen over?
- Los van de verstedelijkingsoriëntatie: wat zijn voor u de belangrijke netwerken en wat heeft Oss daar te halen/brengen?

Samenvattend

We zien veel belangrijke thema's. Wij hopen dat deze notitie, samen met de programma-evaluatie, u een goede basis biedt op weg naar de kadernota.

Met vriendelijke groeten,
Burgemeester en wethouders van de gemeente Oss